

GUNNAR EKELOF

EN SVENSK DIGTER

Af

OLE SARVIG

Bengt Gunnar Ekelef, f. d. 15. Okt. 1907 i Stockholm. Student 1926. Fra 1920 talrige rejser til udlandet, mest Frankrig. Har udgivet digtsamlingerne: *Sent på jorden* 1932, *Dedikation* 1934, *Sorgen och stjärnan* 1936, *Köp den blindes sång* 1938, *Färjesång* 1941 og et bind prosa: *Promenader* 1941 samt oversættelser af franske og enske digte.

Hvordan udvikler en digter sig, som har disse linier i sin første digtsamlings første digt?:

*blommorna sover i fönstret och lampan stirrar ljus
och fönstret stirrer tanklöst ut i mörkret utanför
i hörnet spinner katten yllegarn at sova med,
och barnena lekar tyst med ord på golvet*

*ett tåg som genomborrar tystnaden i fjärran
avslöjar inte tingenas hemlighet
men ødet reknar klockans slag med decimaler.*

— Er det mon en horisont, som man altid vil træffe i hans digtning, saa man altid kan sige: dette er: *blommorna sover*, dette er: *fönstret som stirrar tanklöst ut i mörkret*, dette er: *barnen som leker tyst med ord på golvet*, dette er hans nervers fortænkte reaktion paa »ødets klocka«?

Vi faar se. »Sent på jorden« hedder den første samling. Den kom i 1932, han var da 25 ar, og den skaffede ham navnet: Sveriges første surrealist. Der er lidt galt ved at udgive en førstebog, naar man er 25. 25 er saadan en mærkelig tom rundkørsel. Der sker ikke noget netop der. De tanker, man har, naar man er 25, har man, hvis det er ens egne, haft allerede som 21—22-aarig. Ekelef siger ogsaa selv, at den var »øverarbetad«. Maaske fordi han skulde naa at faa læst saa meget inden, fransk og engelsk poesi, Rimbaud. Han er ikke saa meget surrealist, som han er en ung følsom naturalist med firkantede briller. Hvad betyder osse det, bare han er digter. Hør, hvad han troskyldigt siger: *morgonen vaknar blåøgd*, — men straks efter

finder han en strofe af den slags, der kun kommer, naar man har siddet og stirret tankeløst ud af sit brillevindue: *utanför kvittrar fåglarna pärlband i buskarna... og: tysta svalor jagar evighetens insekt.*

Der er ingen grund til at føle ham mere paa pulsen i denne bog, som han altsaa ikke mere selv kan li. Fra kantede Baudelaire-stemninger, interiører af svagt surrealistisk tilsnit kommer han nu og da ud i »tankans ændløsa alleer« og befrier hele tiden sine stemninger (hans titler er ogsaa *eklips* og *klimakterium*), før de naar at blive til drama: *farvæl åt fåglarna, som vindarna befriat!* En enkelt gang er han sublim og selv helt befriet:

I köket låg fadern på knä och sjöng:

*»det er svårt att bedja utan øron,
medan lyckan kommer lyckan går...«*

Vi kender næsten hele manden, naar vi hører ham sige i slutningsdigtet, »kosmisk sømngængare«: *men drömmarna förvandlar mig återigen till ett barn som letar snäckor med ljus og lykta i skymningen som faller över strändernas ødsliga barnkammere.*

»Dedikation« fra 1934 er ikke saa ung eller maaske yngre. Den er mere fortænkt. Men her og der bryder digteren overbevisende igennem: *Drömde han bort sin dag med valmostav i handen. Nu växer ängull i de glömda stegen.* Hvor han er imponeret af tilværelsen og taler meget om »världsallt« og »sköte« er han daarlig, men i »insjöhöst« leger han tyst med ord i en tørlagt mose:

*Hjärtat hänger under lampan, myrtenkvisterna trivs i ljuset.
Många nätter, många, silverlyktor, många nattfjärilar ...
I kvällornas långa fågelskymning svingar syrsorna sina
osynliga saxar
över gräset ...*

Af andre smukke digte i denne samling kan man gøre en drejebog. F. ex. »skogsrå«:

*Hon ær et hem för alla som ælskar hemlöst, en lya
för nakna kroppar, en famn
för barn, som gåt vilse och grova lemmer, som vägarna
brutit ...
Fråger du henne det, som du helst av allt ville veta,
ger hon dig sannin-
gens svar, din egen fråga tillbaka.*

og i »trollkarl«: *Jag bader i eld, jag ær smyckat med eld, min mitra ær som en solgul halmkupa...*

og i »sång för att döva smärtan«:

*Gå till stranden, mumlande i vinden,
gå till strandens stenar med din ångest...
Lyft en sten från världens tunga hjärta,
væg den i din hand och låt den falla!
... Och när alla stenars tyngd och död ær sonat,
skall du gå befriat till ditt rika lugn.*

Saa kommer »Sorgen och stjärnan«, titlerne blir mere og mere lyriske, og skønt forfatteren selv siger, at den »har sina sidor«, hvad den ogsaa har, maa jeg blade helt om paa side 95 for at finde et digt, jeg har lyst til at citere. Ekelöf begyndte som musikstuderende, og det, at han har kunnet finde tilfredsstillelse gennem andet end sprogets jordiske billeder, har givet hans digte en svaghe, veghed vilde jeg sige, men ogsaa ofte stor skønhed, hvor disse to forskellige verdener gaar i spand. Foruden russisk og romansk, derunder engelsk musik — samt Carl Nielsen, holder han fremfor alt af Mozart, og maaske kan man spore Mozart i strofer som disse:

*Dær nattens sådd har fallit växer
tystnad upp och ensamhet.
Dær nattens sådd har fallit växer sjalen vild
av ingen känd.*

Og atter kommer en drejebog af betydelig skønhed. I »Dityramb«: *Se, tornrøsbussen jag såg i drømmen har nyss slagit ut...!*
I »Præstkrage sæg«

*Blåklocka, ring lilla syster,
spindel, spå i ditt nät:
Gøken, som ropar i øster
vet nog en hemlighet!*

hvor han gennem naturen er naaet til den rene romantik, som gir sig udslag i andre titler som: *En Eriksvisa, Den ælskande* — nærmest i folkevisestil og i bogens titel- og slutningsdigt: *Sorgen och stjärnan*, hvor de sidste strofer lyder:

*Må vindens sus i skogen
bli äldre æn mitt liv,
må ødemarkens stjärnor
stå kalla øver mig:*

*En stjärnas makt er større
æn sorg och kold i mig,
jag vilar inte föræn
hon blivit sol för mig.*

Et af disse digte, *Rim*, fortjener at citeres i sin helhed, fordi Ekelöf der er helt sig selv og har fanget den særlige svenske eventyrstemning, som vi finder i alle svenske børnebøger og hos den nu berømte »sagotecknaren«, en poesi, som er surrealistisk i sit ud-spring, fordi den er oprindelig, som al god poesi har været det ned gennem tiderne:

*Tornrøsbussen, din gåta
lærde mig le och gråta.*

*Midvinternatt, din fe
lærde mig blunda och se.*

*vad lillpojken drömde i juninatten:
Venus föddes ur insjöns vatten.*

*Ett jag lært mig, ett jag vet:
Det finns ingen verklighet.*

Denne indspøromantik findes ogsaa sporadisk i den næste samling fra 38 med den forfærdelige titel: »Køp den blindes sång«. Ekelöf mener selv, den er daarlig, og den er ogsaa mærkelig uforløst. Men enkelte strofer er fine som:

*Blunda! Jag blundar...
Om hundra år
vaknar du, undrar,
förstår.*

og denne fra slutningsdigtet »Coda«:

*Smyckad står
den stora föderskan Natt!
Hon, som bær dig,
ett frø i sitt innersta
alstrande mørker
— dig, som sjælv
ær av cellers världsallt sammansatt,
av blod i strömmande vintergator,
av dunkla känslobulosar!*

Den sidste digtsamling »Færjesång« fra 1941, som han selv regner for sin bedste, har han udgivet 34 aar gammel. 34 aar er et organisk tal. En 34-aarig mand er, hvis der ikke er sket et uheld paa vejen, en moden mand,

meget mere end en 27-aarig, mere overbevisende end en 31-aarig. Naar han er 35, er han allerede kommet forbi. — Den er ogsaa hans mest moderne. I lange rolige, kloge monologer gir han sit syn paa menneskene og livet. Nogle prøver kan tale for sig selv: (Men hvorfor er de trykt paa gult papir?)

*I konventionernes skogar,
där går några män i grova blusar,
— det klingar av yxhug i morgonluft!
— — — Ty gryning och skymning är ett,
det finns inte natt eller dag,
och alla trollskogens träd är ett enda,
ständigt detsamma.*

*Det finns någonting som ingenstans passar
och ändå inte är påfallande
och ändå bestämmer
och ändå är utanför.
Det finns någonting, som märks, just när det inte märks
(som tystnaden)
och inte märks just där det vore märkbart,
ty där förvekslas det (som tystnaden) med annat.*

Han er blevet klar, rolig, har naaet nok saa meget en menneskelig afklaring som en digterisk, men ogsaa hans billeder er blevet roligere. Han forvilder sig ikke mere planløst ud i verdenssaltet, men taler om: *ett rike av triangler och kvadrater som alla har han sin plats i diamanten, en himmelsk nød.* — Denne sagte, kloge tale gaar gennem hele samlingen. Det er, somom et led er kommet i lave, saa han nu konstant kan bevæge sig frit, hvor han før kun kunde gøre det af og til, og hvor det derfor var saa meget større oplevelse. Det er, somom en kiropraktor har haft fat i hans poetiske ryggrad og givet den et skub, et smertefuldt, men nødvendigt. I »Enquete«, hvor han interviewer sig selv, er han endda kommet helt om paa den anden side af sine egne meninger om musik f. eks.: *Er religiøsa mening, om I har någon? Den samma som min mening om musik. Att endast den sant omusikaliska kan vara musikalisk.* — Her er intet uforløst. Hvor digtene før klæbede til hans fingre og ikke vilde slippe ham, løsner hans egne stilfærdige meninger sig nu ganske af sig selv og blir digte. I et andet digt sir han:

*Ge mig det värdelesa,
det som har tjänat ut
och kan återgå till sitt ursprung,
det som har tjänat nog
att adlas av glömska och vanvård!
Lyckliga ting som får vara sig själva,
vittra och rosta i fred!
Jag känner för dem.*

— »Frosst, du gnisstranda, tag mig o stjärnenatt...« kan han endnu raabe, men straks efter taler han stille om mennesker, deres liv og kærlighed: *Sa grips vi skuggor av en sällsam oro, när något säger oss, att folk har færdats, att några av de möjliga befriats.*

Det er det, som er sket med denne digter, der begyndte med at skrive: *barnena leker tyst med ord på golvet.* Han blev ikke mere digter, har altid været lige meget digter. Han skrev længe, og saa blev han befriet, blev sig selv. Han har vel suget alle vegne fra, hvor han kunde træffe digtere, der havde været livet nær. Det viser hans oversættelser fra fransk: »100 års modern fransk dikt från Baudelaire till surrealismen« og udvalget af T. S. Eliots digte i svensk oversættelse, som fornylig er kommet.

— — —
Kære kollega, det var lærerigt og smukt og ansvarsfuldt at følge Dem og følge Dem saa langt. Hvad jeg har prøvet at gøre er blot, hvad De skildrer i digtet:

»*Demon och ängel*«.

*Altandörren öppnar sig.
Där står han vid balustraden, vänd mot utsikten,
främlingen, han med det bortvända ansiktet...*

*Att smyga sig sakta,
att stjæla sig tätt till hans rygg,
træ sina händer i hans händer som i handskar
och varsamt sætta sin fot i hans fot:
Att axla hans rygg.
Du ser hur øgonen lyser där uppe som fönster i hjärnans
rymd,
det är mörker omkring, men du ser.
Det brusar i ådrorna, det skælver i nervorna men du er tyst.
Du rætar omärkligt på dig.
Du höjer dig sakta på tå.
Du lyfter dig upp till hans øgon.
Du ser, hur syn och landskap plånar ut varann:
Den eviga fixeringsbilden.*